

Урок № 25-26

Дата: 25.10.2021

Тема: Україна у складі СРСР (1921-1991рр.)

Мета: охарактеризувати розвиток Україна у складі СРСР (1921-1991рр.); розвивати аналітичне мислення, навички, здібності пам'ять; виховувати інтерес до історичного минулого та повагу до Батьківщини .

Хід уроку:

23 серпня 1939 р. було підписано радянсько - німецький Договір про ненапад. До договору додавався секретний протокол про розмежування сфер впливу сторін в Європі. 28 вересня 1939 р. союз Німеччини і СРСР був скріплений Договором про дружбу і кордони. Договір уточнив сфери впливу цих держав і розмежувальну лінію між ними на території Польщі. У сферу впливу СРСР переходили Литва, у сферу впливу Німеччини Лемківщина і Холмщина.

Маючи гарантії нейтралітету Радянського Союзу, Гітлер 1 вересня 1939 р. напав на Польщу, поклавши початок Другій світовій війні. 17 вересня радянські війська вступили у Східну Польщу і зайняли майже всі землі, населенні українцями та білорусами.

Відповідно до угод про сфери впливу західноукраїнські і придунайські українські землі ввійшли до складу СРСР, що відповідало споконвічним прағненням українців до возз'єднання в межах однієї держави. Незабаром відбулося оформлення нового політичного і територіального статусу цих земель. Об'єднання майже всіх українських земель у складі УРСР мало велике історичне значення: вперше за декілька століть українці опинилися в межах однієї держави.

22 червня 1941 р. гітлерівська Німеччина напала на Радянський Союз, її союзниками виступили Фінляндія, Угорщина, Румунія, Італія, Словаччина. Початковий період війни склався вкрай невдало для Радянського Союзу.

Наприкінці 1941 р. німецькі війська групи армій «Південь» окупували майже всю Україну. Однак, ціною величезних жертв, героїчного опору народу план «бліскавичної війни» був зірваний. 22 липня 1942 р. після захоплення м. Свердловська Ворошиловградської області, гітлерівці остаточно окупували всю територію Української РСР.

Причини тяжких поразок у 1941 р. криються не в слабкості, а в негативних явищах, властивих тогочасному режиму. Серед них варто зазначити такі:

- прорахунки радянського керівництва в оцінці воєнно- політичної ситуації, переоцінка значення радянсько-німецьких договорів, прорахунки у визначені строки нападу Німеччини на Радянський Союз.
- Неукомплектованість Червоної армії кваліфікованим командирськими кадрами, краї з яких стали жертвами сталінських репресій. Нові командири були погано підготовлені, некомпетентні.

На початку 1941 р. лише 7% командного складу мали вищу освіту. Захопивши Україну, німці розчленували її на окремі частини. Відповідно до «теорії расової винятковості німецької нації» українці підлягали масовому знищенню.

Визволення України почалося під час Сталінградської битви (листопад 1942 р. – лютий 1943 р.), яка поклала початок корінному перелому у війні за користь СРСР. Перші населенні пункти України в Східному Донбасі були звільнені в грудні 1942 р. Масове визволення українських земель почалося в ході Курської битви. Ціною величезних людських втрат радянські війська звільнили місто Київ 6 листопада 1943 р. За визволення столиці України понад 1000 солдат і офіцерів були удостоєні звання Героя Радянського Союзу.

28 жовтня 1944 р. територія України була остаточно визволена від загарбників.

Друга світова війна призвела до численних людських жертв, небаченого руйнування економіки України. Людські втрати України у війні склали понад 10 млн. військових і цивільних осіб. Матеріальні втрати України досягли 7,5 трильйонів крб. Було зруйновано: 714 міст і містечок, 28 тис. сіл, 16150 промислових підприємств, 33 тис. закладів освіти. Після війни її промислово-виробничий потенціал становив 26% проти рівня 1940 р. Проте війна мала для України не лише нищівні наслідки. Повоєнна Україна у багатьох важливих відношеннях виявлялася дуже відмінною від тієї, якою вона була раніше. Значно розширилися її кордони, зросла політична і економічна вага в СРСР, докорінно змінився склад населення і, що найважливіше, вперше за багато століть усі українці опинилися в межах однієї держави. Україна стала членом ООН.

У березні 1946 р. Верховна Рада СРСР прийняла четвертий п'ятирічний план(1946 – 1950 рр.) відбудови народного господарства, що передбачав перевищення його довоєнного рівня. В Україні планувалося доведення на кінець п'ятирічки валової промислової продукції до 113% проти 1940 р.

Важливою проблемою відбудови були капіталовкладання. США відмовили у наданні кредитів Радянському Союзу, який не став учасником плану Маршалла. Поставки за розрахунок репарацій із Німеччини, допомога з-закордону були незначними. Основним джерелом інвестицій були внутрішні резерви.

Відбудова господарства розпочалася з важкої промисловості. При цьому уряд керувався політичними мотивами: створити такий воєнно-промисловий комплекс, який би служив би гарантам оборони країни і базою перемоги світового соціалізму над капіталізмом.

В Україні за декілька років були відновлені шахти Донбасу, Дніпрогес і великі теплові електростанції, металургійні заводи. У 1948 р. машинобудівних заводів працювало більше, ніж до війни.

Розвиток великої промисловості відбувався за рахунок легкої, сільського господарства, науки і культури, які фінансувалися за залишковим принципом. Якщо на Заході і в Японії післявоєнна відбудова промисловості здійснювалася на базі прогресивних технологій і науки, то в СРСР досягнення науково-технічного прогресу впроваджувалися повільно. Підприємства працювали за старими технологіями, надзвичайно високими були енерго – і матеріаломісткість виробів. Важливим джерелом відбудови став героїчний ентузіазм народу, 90% працюючих були охоплені різними формами соціалістичного змагання.

У результаті в 1950 р. важка промисловість перевершила, а легка – ледве досягла 80% довоєнного рівня. Україна знову зайніяла традиційне місце паливно – металургійної бази Радянського Союзу.

Відбудова сільського господарства проходило в надзвичайно складних умовах. Капіталовкладення в сільське господарство складало не більше 7% загального обсягу асигнувань. Не вистачало робочих рук, техніки, коней. Важким було становище селян: мізерна оплата праці, високі податки на підсобне господарство, селяни не мали паспортів, на них не розповсюджувалися пенсійне забезпечення, виплати по тимчасовій непрацездатності.

Ситуацію ускладнила посуха і голод взимку 1946 – 1947 рр., від якого в Україні померло більш 800 тис. чоловік. Але головною причиною голоду стала не посуха, а позиція держави: непоміrnі високі плани хлібозаготівель не були зменшенні, зерно і продукти тваринництва великими обсягами вивозилися за кордон. У результаті на кінець 1950 р. сільське господарство не досягло довоєнного рівня: валове виробництво зерна становило 77% від рівня 1940 р. Характерною рисою післявоєнного розвитку було і те, що команда економіка розвивалася переважно за рахунок залучення додаткової робочої сили, тобто екстенсивним шляхом.

Запитання для самоперевірки:

1. Що вам відомо про життя українців в період радянсько-німецької війни?

2. Що вам відомо про період відбудови?

Домашнє завдання: дати відповіді на питання для самоперевірки, законспектувати матеріал з теми;

Рекомендована література: Кульчицький С.В., Власов В.С. Історія України: підручн. для 11 загальноосвіт. навч. Закл / С.В. Кульчицький, В.С. Власов. – Київ: Літера ЛТД, 2019. Сорочинська Н.М., Гісем О.О. Історія України: підручник для 11 кл. закл. загальн. серед. освіти / Н.М. Сорочинська, О.О. Гісем. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019. Хлібовська Г.М. Історія України. Рівень стандарту: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / Г.М. Хлібовська, О.В. Науумчук, М.Є. Крижановська, І.Б. Гирич, І.О. Бурнайко. - Тернопіль: Астон, 2019. – 256 с.

Шановні учні! Нагадую, що на виконані вами завдання чекає моя електронна пошта:

kvasha.n.v@gmail.com або Вайбер чи Телеграм за номером: 093-74-98-200,
але не пізніше 20:00